

На початку квітня 2019 року до Ради бізнес-омбудсмена звернувся найбільший німецький інвестор в Україні — компанія «METRO Кеш енд Кері Україна» (METRO) із скаргою на дії Головного управління Державної фіскальної служби у Миколаївській області (ГУ ДФС у Миколаївській області). Скаржник не погоджувався з висновками податкової перевірки, відповідно до яких він мав сплатити штраф у розмірі 2,3 млрд грн за порушення касової дисципліни.

ПОЗИЦІЯ ПОДАТКОВОЇ

ГУ ДФС у Миколаївській області зробило висновок, що миколаївський гіпермаркет мережі порушив правила оприбуткування готівки в сумі 485 млн грн. Підставою для цього висновку послугувало те, що протягом 2016—2018 років гіпермаркет проводив виручку через реєстратори розрахункових операцій (РРО або касовий апарат). При цьому готівку відображав у книгах обліку розрахункових операцій (КОРО) на підставі фіскальних чеків. Оскільки гіпермаркет не проводив готівкові розрахунки з оформленням їх касо-

Бізнес має можливість законно та ефективно захищати власні інтереси навіть без залучення судових органів оскарження

вими ордерами, компанія METRO не оприбутковувала вже згадану суму готівки додатково ще й через касову книгу.

Відповідно до позиції ДФС, платник податків мав робити і те, і інше: проводити виручку через касові апарати, відображати готівку у КОРО, а крім цього — оприбутковувати готівку в касовій книзі. Тому податковий орган розцінив це як порушення і застосував до компанії METRO штраф у п'ять разів більше за обсяг проведених операцій — 2,3 млрд грн. Цікаво, що миколаївський гіпермаркет оприбутковував готівку так само, як і всі інші магазини мережі. Використовував такий спосіб оприбуткування вже тривалий час і правильність такого способу оприбуткування була підтверджена декількома податковими перевітками. Чому питання виникли саме тепер і саме до миколаївського підрозділу — невідомо. Але компанія METRO добре розуміла, що перевірка миколаївського супермаркету була пілотним рішенням. Тому, якщо погодитися із

позицією ГУ ДФС у Миколаївській області, аналогічні перевірки інших супермаркетів мережі і застосування аналогічних штрафів будуть не за горами.

Нормативною підставою для застосування такого величезного штрафу став сумнозвісний Указ Президента України «Про застосування штрафних санкцій за порушення норм з регулювання обігу готівки» від 12 червня 1995 року № 436/95 (Указ № 436/95). Про необхідність скасування цього Указу (з огляду на його очевидну невідповідність сучасним економічним реаліям) говорили чи не при кожному президентстві України, які обіймали цей пост після Президента Леоніда Кучми. Однак донедавна довести цю справу до кінця ні у кого не виходило.

Компанія наполягала: ситуація, що склалася, є повністю необґрунтованою та абсурдною. Важливим було те, що самі податкові інспектори, які проводили перевірку, розуміли, що інкриміноване компанії METRO порушення жодним чином не могло

привести до ухилення від сплати податків та завданню збитків бюджету відповідно. Водночас за формальне неопробування готівки до платника податків було застосовано п'ятикратний штраф від обороту.

АЛГОРИТМ ПРОТИДІЇ

Після отримання скарги Рада детально вивчила обставини справи та переконалася, що законодавство передбачає декілька альтернативних способів опробування готівки. Перший спосіб — проведення готівкових операцій з оформленням прибуткового касового ордеру з фіксацією суми готівки надходжень у касовій книзі. Другий — проведення готівкових розрахунків із застосуванням РРО із здійсненням обліку готівкових надходжень у КОРО. Саме так проводив операції скаржник.

Тому Рада попросила ДФС забезпечити належний розгляд скарги та навести такі аргументи. По-перше, на переконання Ради, скаржник не

ний штраф ДФС є непропорційно великим. Податкова погоджувалася, що скаржник не ухилився від сплати податків, оскільки касові апарати мережі напругу під'єднанні до систем ДФС, що унеможливило будь-які махінації. Тому штрафувати його на мільярдні суми за це не можна. По-друге, практика Верховного Суду за низкою справ, які навів інспектор, також свідчить на користь скаржника.

➤ **АНДРІЙ БОДНАРЧУК:**
«ПІД ЧАС РОЗГЛЯДУ ЦЬОЇ СКАРГИ ДФС НЕ ЛИШЕ ВСТАНОВИЛА ВІДСУТНІСТЬ ФАКТУ ПОДАТКОВОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ, А Й ЗАСТОСУВАЛА ПРЕЗУМПЦІЮ ПРАВОМІРНОСТІ РІШЕНЬ ПЛАТНИКА ПОДАТКІВ»

порушував правила опробування готівки. Законодавство чітко розмежує, в яких ситуаціях платник податків зобов'язаний опробувати готівку через касову книгу, а в яких через КОРО. Зокрема, обов'язок ведення касової книги законодавець пов'язує із проведенням розрахунків з оформленням їх касовими ордерами. А застосування РРО вимагає здійснювати облік готівкових коштів у КОРО. Рада зауважила, що скаржник не проводить готівкові розрахунки з оформленням їх касовими ордерами. Тому, на думку Ради, необґрунтованим є висновок ДФС про те, що скаржник зобов'язаний був опробувати готівку одночасно із внесенням записів у касову книгу та КОРО. По-друге, озвуче-

Протягом квітня-червня інспектор Ради, а також бізнес-омбудсмен і його заступник декілька разів зустрічалися з керівництвом ДФС, щоб особисто донести їм аргументи щодо безпідставності штрафу. Компанія METRO, зі свого боку, також ескалювала це питання на всіх можливих публічних майданчиках, де були присутні представники ДФС та Міністерства фінансів України.

Наприкінці травня відбувся розгляд справи підприємства в ДФС, де Рада ще раз підтримала позицію підприємства. У ході розгляду скарги мала місце тривала дискусія з питань фактичної відсутності порушень у діях платника податків, непропорційності розміру застосованої штрафної санкції та очевидної

неконституційності самого Указу № 436/95. Цікаво, що ця дискусія точилася не лише між ДФС та платником податків, єдиної позиції щодо скарги не було і серед представників департаментів ДФС, дотичних до прийняття рішення з проблемного питання. Однак на завершення дискусії представники профільного департаменту ДФС, який був відповідальним за проведення перевірки компанії METRO, відреагували посиленням на латинський крилатий вислів «*dura lex, sed lex*». Іншими словами, яким би безпідставним і непропорційним був застосований штраф, його доведеться сплатити, бо такий закон (точніше — не закон, а указ).

18 червня 2019 року ДФС задовольнила скаргу підприємства та повністю скасувала штраф. 20 червня 2019 року Президент України скасував Указ № 436/95. Не виключено, що саме справа METRO зіграла ключову роль у скасуванні цього застарілого указу.

ВПЛИВ НА РИНОК

Для практикуючих правників справа METRO, напевне, буде цікава тим, що під час розгляду цієї скарги ДФС не лише встановила відсутність факту податкового правопорушення (з огляду на відсутність умислу та заподіяної шкоди), а й застосувала презумпцію правомірності рішень платника податків. Відтак, цей кейс можна вважати зразком дотримання належної адміністративної процедури при розгляді скарги платника податків.

Рада вважає, що двомільярдний штраф за ситуацію, яка жодним чином не свідчила про ухилення від сплати податків або інше серйозне порушення, це темна пляма на інвестиційному кліматі країни. Проте той факт, що штраф вдалося скасувати на етапі адміністративного оскарження, без тривалих судових розглядів, свідчить про можливість бізнесу законно та ефективно захистити свої інтереси. Водночас є сподівання на те, що після недавніх змін у сфері касової дисципліни багатомільярдні штрафи за аналогічні порушення на завжди залишаться в історії.